
**ERZURUM LİSELERİNDE GÖREVLİ COĞRAFYA
ÖĞRETMENLERİNİN KİMİ PROFİL ÖZELLİKLERİ
VE
BU OKULLARDA COĞRAFYA EĞİTİMİNE YÖNELİK
TEKNOLOJİK DONANIM**

Prof.Dr.Hayati DOĞANAY*
Yrd.Doç.Dr. Yaşar GÖK*
Arş.Gör. Serhat ZAMAN*

Özet:

Bu çalışmada güdülen amaç, Erzurum Büyükşehir Belediyesi yönetim sınırları dahilindeki liselerde görev yapan coğrafya öğretmenlerinin, kimi profil özellikleri ile söz konusu okullardaki coğrafya eğitimine yönelik teknolojik donanım durumunu analiz etmektir. Bu amaçla, 16 lisede görev yapan toplam 26 coğrafya öğretmenine, 30 dolayında anket sorusu uygulanmış (02 Nisan 2003'de), bunlara verilen cevaplar analiz edilerek, kimi sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Bir yandan denek sayısının azlığı ve öbür yandan da araştırma alanının dar tutulması, ulaşılan sonuçların güvenilirlik ve geçerlilik sorununu ortaya çıkarabilir.

Bu güçlüğe karşın, yine de araştırma, en azından Erzurum il merkezi liselerindeki coğrafya eğitimi konusunda bize bir fikir verebilmektedir. Çünkü, saptanan olumluluk ve sorunların doğruluğu konusunda, her hangi bir kuşumuz yoktur. Gerçekten de, uygulanan anket soruları açık uçlu sorular olup, arzu eden öğretmenlerin, kimliklerini açıklamamaları esnekliği kendilerine tanınmıştır.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar, coğrafya

---

* Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı.

* Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı.

* Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı.

öğretmenlerinin kişisel profillerini az-çok belirtmesi yanında; coğrafya eğitimi açısından liselerin teknolojik donanımı sorununa da, ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *coğrafya Eğitimi, teknolojik donanım, öğretmen profili*

Abstract:

The purpose of this study is to analysis some profile features of the geography teachers of high schols within the location of Erzurum Municipality and the status of the technological equipment towards the geography education in the schools mentioned. For this purpose, nearly 30 items of questionnaire to 26 geography teachers of 16 high schools were applied (02 April 2003), analyzing the replies concerned it was attempted to reach some conclusion.

Due to insufficient number of subjects, and since the research domain was kept limited, there may be some problems in terms of reliability and validity.

However this research can evoke some ideas about geography education within, at least, the high schools in Erzurum city center. Because we have no doubt about the pozitiveness fixed and the accuracy of the problems. In that , the questions in the form were open-ended questions and, as they wished, the teachers could hide their identities.

The conclusions in the research both partly explain the personal profils of the geography teachers, and enlighten the problems of the high schools technological equipment in terms of geography education.

Key Words: *geography education, technological equipment, teachers profile*

ERZURUM LİSELERİNDE GÖREVLİ COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN KİMİ PROFİL ÖZELLİKLERİ VE BU OKULLARDA COĞRAFYA EĞİTİMİNE YÖNELİK TEKNOLOJİK DONANIM

Some Profile Features of the Geography Teachers in the High Schools of Erzurum and the Technological Equipment Towards Geography Education in These Schools

---

1. Coğrafya Öğretmenlerinin Kimi Profil Özellikleri:

1.a) Kıdem Durumları: Coğrafya öğretmenleri arasında, doğal olarak stajiyer olanlar yoktur. Öğretmenlerin yaklaşık %7.6'sı (İki öğretmen) kıdemi bir ila 5 yıl arasında, yine %7.6'sı ise, 30 yılın üstünde kıdeme sahiptirler. Yaklaşık %85'i yani 26 öğretmenin 22'sinin meslek hayatı 6 ila 30 yıl arasında idi.

Deneyimli öğretmenlerin dersleri okutmaları elbette öğrencilerin lehine bir sonuç olup, aslında özlenen ve istenen bir avantaj olmakla birlikte, gerekli ya da gereksiz bir çok yerleşmeye lise açılmış olması, özellikle ilçe merkezleri ve beldelerdeki liselerde, deneyimli öğretmen sayısının azlığı; Doğu Anadolu bölgesi eğitiminin, en köklü ve uzun yıllardan beri çözümlenemeyen sorunu durumundadır. Erzurum'un *büyük kent* oluşu, *üniversite kenti* oluşu ve diğer avantajları, hiç olmazsa kent içi okullarda dersleri, deneyimli öğretmenlerin vermesi gibi bir olumluluğa yol açmıştır (Tablo 1'i inceleyiniz).

1.b) Öğretmenlerin Mezun Oldukları Fakülteler: Sayısı 26 olan coğrafya öğretmenlerinin, %80'den biraz fazlası (19.3), Atatürk Üniversitesi **Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi mezunu** olup, sadece %19.3'ü (5 öğretmen) Fen-Edebiyat Fakültesi mezunları idi (Tablo 2'yi inceleyiniz). Üniversitemiz, **Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya bölümü**, ilk mezunlarını 1978-1979 öğretim yılında; Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi *Coğrafya öğretmenliği* ise, 1984-1985 öğretim yılında verdiği halde, öğretmenlerin çoğunluğunun *coğrafya öğretmenliği çıkışlı* oluşu, bir rastlantı olabileceği

gibi, 21 Eğitim Fakültesi çıkışlı öğretmenden, 19 kadarının Erzurum doğumlu olmasının da bunda önemli etkileri olduğu düşünülebilir.

Tablo 1. Coğrafya Öğretmenlerinin Kıdemlerine Göre Dağılışı

Kıdem Yılı	Sayısı	%'si
Stajiyer	Yok	0.0
1-5	2	7.6
6-12	10	38.6
13-18	5	19.2
19-24	4	15.4
25-30	3	11.5
30 +	2	7.6
Toplam	26	100.0

Kaynak: 02 Nisan 2003 tarihinde uygulanan Anketlerden hesaplanmıştır.

Böyle bir sonucun ortaya çıkışında, Erzurum doğumlu öğretmenlerin ilk görev yeri olarak, başka yerlere atansalar da, Erzurum'a dönme arzularının ve bu il merkezine nakil yaptırılmalarının da etkileri vardır. Başka il doğumlular ise, bu il merkezine atansalar bile, mutlaka ilk fırsatta, buradan yurdumuzun batı illeri ile Karadeniz ya da Akdeniz bölgesine tayin yaptırıldıkları dikkati çeker. Bu sonuç, *okullarımızın bölgeselleşmesi* gibi bir soruna yol açmaktadır.

Tablo 2. Coğrafya Öğretmenlerinin Bitirdikleri Yükseköğretim Kurumları

Mezun Olunan Yükseköğretim Kurumu	Sayısı	%'si
Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği	21	80.7
Fen-Edebiyat Fak.Coğrafya Bölümü	5	19.3
Toplam	26	100.0

Kaynak: Anketlerden Hesaplanmıştır.

1.c) Coğrafya'yı Tercih Sıralaması: *Coğrafya bölümü mezunu*, beş öğretmenin, coğrafya'yı; biri 17'nci, biri 8'nci ve 3'ü ise, sırayla 4'ncü, 3'ncü ve 2'nci tercih sıralamalarıyla tercih ettikleri saptanmıştır.

Coğrafya öğretmenliği, ya da başka bir ifadeyle Eğitim Fakültesine yönelik tercihler, daha istikrarlı ve *yüksek tercih sıralamaları* olarak dikkati çekmektedir. Çünkü, bir öğretmen 7'nci, 2 öğretmen 5'nci, 2 öğretmen

4'ncü, 3 öğretmen 3'ncü, 3 öğretmen 2'nci ve 10 öğretmen ise, birinci sırada bu mesleği tercih etmişlerdir.

Hiç kuşku yok ki, coğrafya öğretmenliğine yönelik yüksek tercih sıralaması, her zaman bu mesleğe yakın ilgi ve heyecan duyulması etmeniyle açıklanamaz. Bunda, *mesleğe yönelik iş bulma güvencesi* de etkin olmuş olabilir (Tablo 3'ü inceleyiniz). Ancak, tercih sıralaması ve öğrencilerin başarı durumu, bu arada mesleki mutlulukları arasında, elbette sıkı bir paralellik bulunmaktadır. Ancak, her zaman düşük tercih oranları, *Ben bu mesleği sevmiyorum* anlamına gelir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Coğrafya'yı Tercih Sıralamasına Göre Dağılışı

Coğrafya Bölümü		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Tercih Sırası																			
Sayısı		-	1	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Coğ.Öğretmenliği		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Tercih Sıralaması																			
Sayısı		10	3	3	2	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kaynak: Anketlerden hesaplanmıştır.

1.d) Coğrafya Öğretmenleri ve Atlas: *Coğrafya Atlasları*, öğrencilerin olduğu kadar, coğrafya öğretmenlerinin de, *derse hazırlık* konusunda, temel bir yardımcı gereçidir. Hatta, *ülkeler coğrafyası, bölgesel coğrafya ve Türkiye coğrafyası* ders konularının eğitiminde *en önemli başvuru kaynağıdır* diyebiliriz. Çünkü, **eğitim psikologlarının kanaatine göre öğrenen, öğrendiklerinin yaklaşık %75 gibi yüksek bir payını, görme duyusu yoluyla öğrenmektedir¹.**

Gerek Türkiye ve gerekse Ülkeler coğrafyası ile Bölgesel coğrafya konularının eğitimi yapılırken, bilgilerin doğru algılanması için uygulanacak eğitim tekniklerinden biri o konularla ilgili *slayt gösterisi* yöntemi ise, bir diğeri ve çok önemlisi de *atlastaki amaca uygun haritalarda gözlem yapmak* olmalıdır. Bu amaçla her coğrafya öğretmenin, el altında mutlaka detaylı

¹ *Beş duyunun öğrenmedeki rolü* konusunda bakınız: geniş bilgi için bakınız: Küçükahmet, L., 1998, Öğretim İlke ve Yöntemleri. Genişletilmiş 9.baskı, Alkım yayınları, İstanbul, s:41 vd.

bir atlası bulunmalıdır. Elbette **Atlas**, sadece coğrafya öğretmenleri ve coğrafya dersi çalışacak öğrenciler için gerekli değildir. Onlarla birlikte, öğretmenler, bilim adamları ve diğer bütün aydınlar başta olmak üzere, her ailenin evinde mutlaka bulunmalıdır².

Coğrafya atlasları bu derece önemli oldukları halde, herhangi bir coğrafya öğretmenin atlası yoksa, coğrafya öğretmeni de olsa, bu kimsenin, meslekle uzaktan yakından bir ilgisi yok demektir. Meslektaşlarımızın büyük çoğunluğunu tenzih ederiz ama, ne yazık ki, coğrafya atlası bulunmayan coğrafya öğretmenlerine de rastlamaktayız (tablo 4'ü inceleyiniz). Hem düşündürücü ve hem de, mesleğimiz adına esef verici bir sonuç... Ayrıca, bu söz konusu çalışmamızda, *Türkçe atlası olmayan* ve doğrudan doğruya değil ama, *gazetelerin promosyon aracı olarak kullandıkları atlaslardan birini edinmiş* öğretmenlere de rastladık. Elbette bu öğretmenleri eğiten ve mezun olmalarına göz yuman öğretim üyeleri de (şayet öğretim üyelerinden ders almışlarsa) sorumludurlar.

Coğrafya öğretmenleri ile coğrafya eğitimi, coğrafya bölümü, sosyal bilgiler öğretmenliği ve sınıf öğretmenliği öğrencileri öncelikli olmak üzere, her üniversite bitirmiş adayın evinde, mutlaka *güncelleştirilmiş bir coğrafya atlası* bulunur³.

² Atlas ile ilgili olarak bakınız:

Bilgin, T., 1996, Genel Kartografya. Filiz Kitabevi, İstanbul, s:121-123.

Doğanay, H., 2002, Coğrafya Öğretim Yöntemleri: Orta Öğretim Coğrafya Eğitiminin Esasları. Aktif Yayınevi, 5.baskı, İstanbul, s:238-245.

Doğanay, H. Vd.,2001, *Orta Öğretim Coğrafya Eğitiminde Klasik Ders Materyali ve Coğrafya Öğretmenlerinin Bunlardan Yararlanma Sıklığı*. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 6, s:33-44.

Girgin, M.vd., 2001, *Coğrafya Öğretiminde Atlaslar*. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 6, s:47-59.

³ Coğrafya öğretmenleri, coğrafya öğrencileri ve diğer ilgililer için şu atlaslardan biri yeterli olabilir:

Atlasın Adı	Yazarı	yayımlanan yayınevi
Büyük Atlas	Prof.Dr.Faik Sabri Duran	Kanaat Yayınları, İstanbul
Modern Büyük Atlas	R.Gökalp Arkin	Arkin Kitabevi, İstanbul
Büyük Dünya Atlası	Komisyon	Koza Yayınları, İstanbul
Modern Büyük Atlas	Ord.Prof.Dr.Besim Darkot	Arkin Kitabevi, İstanbul

Tablo 4. Anket uygulanan coğrafya öğretmenlerinin ATLAS ile ilgileri

Öğretmenlerin cevapları	Öğretmen Sayısı	%'si
Türkçe Atlas'ım var	14	54.0
Almanca Atlas'ım var	2	7.6
Gazetelerin verdiği atlas'ım var	4	15.4
Atlas'ım yok	6	23.0
Toplam	26	100.0

Kaynak: Anketlerden hesaplanmıştır.

1.e) Coğrafya Öğretmenleri ve Coğrafya Terimleri Sözlüğü:

Gerçi, her orta öğretim ders kitabı müfredat programının sonunda, programda geçen ve anlaşılmasında güçlük çekilebilecek olan terimlerin kısa açıklamaları, alfabetik sıra gözetilerek verilmiştir. Bu tür uzmanlık alanı terimlerinin açıklandığı listeye da **sözlük** denir. Ancak burada, söz konusu etmekte olduğumuz sözlük, bir eserin sonuna eklenen *uzmanlık terimler sözlüğü* olmadığı gibi, *dil sözlüğü* de değildir⁴. Hatırlanacağı üzere, *her bilimin özel ya da diğer adıyla uzmanlık alanı terimlerini açıklayan ve alfabetik sıraya konulmuş eserlere, o ilmin sözlüğü* denir. Yer bilim terimleri sözlüğü, *sanat sözlüğü, Ekonomi sözlüğü, Turizm terimleri sözlüğü, Türkçe bitki adları sözlüğü...* gibi⁵.

Bir coğrafya öğretmenin, el altında bulundurması gereken sözlükler, şunlar olmalıdır:

1. Türkçe Sözlük: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu yayını olmasına özen gösterilmelidir.

⁴ Bu güne dek yayımlanmış en kapsamlı **Türkçe Sözlük, Örnekleriyle Türkçe Sözlük** adıyla yayımlanan, 4 ciltlik eser olup, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 1. ve 2. ciltler 1995 yılında ; 3. ve 4. ciltler ise, 1996 yılında yayımlanmışlardır. Toplam sayfa sayısı **3337** dolayında tutmaktadır.

⁵ Her bilimin özel ya da diğer adıyla uzmanlık alanı terimlerini açıklayan sözlükleri hazırlanmıştır. Birkaç örnek:

Altınlı, E., 1986, Yerbilimleri Sözlüğü. MTA Genel Müdürlüğü Yayınları 195, Ankara

Baytop, D., 1994, Türkçe Bitki Adları Sözlüğü. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları:578, Ankara.

Demir, Ö.-Acar, M., 1992, Sosyal Bilimler Sözlüğü. Ağaç Yayıncılık, İstanbul.

Turizm Temel Sözlüğü., 1999, Turizm Bakanlığı yayını. Ankara.

2. Türkçe İmlâ Kılavuzu: Yine Türk Dil Kurumu Yayını Olmasına dikkat edilmelidir.

3. Coğrafya Terimleri Sözlüğü: Bu konuda, coğrafya öğretmeni Sami Öngör tarafından hazırlanan ve 1975 ile 1980 yıllarında yayımlanan sözlükler de yararlı olur⁶⁻⁷. Ancak, gerek coğrafya öğretmenleri ve gerekse coğrafya öğrencileri ile bu ilmin bilim adamlarının, şimdilik yararlanabilecekleri tek bilimsel Türkçe coğrafya terimleri sözlüğü, **İzbrak'ın Coğrafya Terimleri Sözlüğü** olup, eserim başlıca özellikleri şunlardır⁸:

1.Eserde, 35 bin dolayında coğrafya teriminin, açıklaması yapılmıştır.

2.Eserin bilimsel değerini yükseltmiş olan en önemli niteliklerinden biri, esere alınan terimlerin **Almanca, İngilizce ve Fransızca** gibi üç önemli batı dilindeki, karşılıklarının verilmiş olması, bir diğeri ise, her hangi bir coğrafya teriminin, hangi dilden coğrafya ilmine geçmiş olduğunun (Arapça, Sırpça vbg.) açıklanması ve belirtilmesidir.

3.İlk Türkçe en detaylı bilimsel Coğrafya terimler Sözlüğü oluşu ve halen bu sözlüğe eşdeğer bir eserin hazırlanmayışı da, burada diğer üstünlükleri olarak hatırlanabilir.

Eser, yazarın ifadesiyle, çok uzun bir hazırlık devresinden sonra oluşturulmuştur. Nitekim hazırlıkları 1943-1958 arasında sürdürülmüş olup, ilk baskısı, 1964 yılında yapılmıştır. Daha sonra sözlük, birkaç kez yayımlandıktan sonra, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanmaya başlamıştır⁹.

---

⁶ **Öngör, S., 1975**, Coğrafya Terimleri Sözlüğü: Açıklamalı, Fransızca-Almanca-İngilizce-İtalyanca-İspanyolca karşılıklarıyla. M.E.B, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul

⁷ **Öngör, S., 1980**, Coğrafya Terimleri Sözlüğü. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

⁸ **Doğanay, H., 2002**, Coğrafya'ya Giriş. 7. baskı, Aktif Yayınları, İstanbul, s:86-88.

⁹ **İzbrak, R., 1992**, **Coğrafya Terimleri Sözlüğü**. Millî Eğitim Bakanlığı, Öğretmen Kitapları Dizisi 157, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.

Söz konusu eser, M.E.B yayını olup, bir çok il merkezinde Milli Eğitim Yayınlarında çok ucuz bir fiyatla, ifade yerindeyse, *sudan ucuz bir satış fiyatı* ile satışa sunulduğuna göre, beklenirdi ki, bütün coğrafya öğretmenleri bu esere sahip olsunlar. Oysa, sözü geçen anketlerimizde bu oranın, %65 dolayında olduğu, başka bir ifadeyle, 26 coğrafya öğretmenin 9'unun, bu ünlü eserden haberdar olmadığı ortaya çıkmıştır (Tablo 5'i inceleyiniz). Hiç kuşku yok ki, temsil etme sorumluluğu taşıdığı bir branşın sözlüğü kendisinde bulunmayan bir öğretmenin, Türkçe sözlük ve imlâ kılavuzu sahibi olması, elbette beklenemez.

Bu sonucun sorumluluğu, sadece öğretmenlere değil, onları yetiştirenler ve mesleki denetimlerini yapanlara da aittir. Ancak, her üç şekilde de, düşündürücü ve üzücü bir sonuç ile karşı karşıyayız demektir.

Tablo 5. Coğrafya Öğretmenlerinin *Coğrafya Terimleri Sözlüğü* ile İlgileri

Öğretmenlerin görüşleri	Öğretmen sayısı	%'si
Coğrafya Terimler Sözlüğü'm var	17	65.3
Coğrafya Terimler Sözlüğü'm yok	9	34.7
Toplam	26	100.0

Kaynak: Anket sonuçlarından elde edilmiştir.

2. Öğretmenlerin Coğrafya Öğretim İlke ve Yöntemleriyle İlgileri:

2.a) Öğretim İlkeleri İle İlgileri: Hatırlanacağı üzere, *temel düşünce* ya da *temel kural veya bilgi* anlamına gelen **ilke** terimi, *başarıya götüren öncül düşünceler* diye de tanımlanabilir¹⁰.

Coğrafya öğretmenleri, bunlardan ne ölçüde haberdar olurlarsa ve bunları, coğrafya eğitimi konularıyla ne ölçüde bağdaştırabilirlerse, bu müfredat programları amacına uygun olarak işlerler. Böyle olmakla birlikte, ankete cevap istediğimiz 26 coğrafya öğretmeninden, *öğrenciye görelilik ilkesinin bütün konularda uygulanmasını gerekli bulanlar* toplamın

¹⁰ Öğretim İlke ve Yöntemleri konusunda geniş bilgi için bakınız:

Küçükahmet, L.,1998, a.g.e., s:37-47 ve 51-78.

Doğanay, H., 2002, a.g.e., s:147-172.

Büyükkaragöz, S.- Çivi, C., 1994, Genel Öğretim Metodları. Atlas Kitabevi, Konya, s:51-114.

%34.6'sını, *yakından uzağa ilkesinin uygulanmasını gerekli bulanlar* %96, müfredat programının *soyut konulardan oluştuğunu kabul edenler* %69 ve *coğrafi güncel konulara da yer verilmesini kabul edenler* ise, %88.5'ini oluşturmuştu (Tablo 6'yı inceleyiniz). Oysa, bunları gerekli bulanlar, %100'lük bir pay oluşturmalı idi.

Tablo 6. Coğrafya Öğretmenlerinin *Coğrafya Eğitimi İlkeleri* İle İlgileri

Öğretmelerin Görüşleri	Öğretmen sayısı	%'si
<i>Öğrenciye görelilik İlkesi</i>		
Kimi konularda uygulanmalıdır	13	50.0
Bütün konularda uygulanmalıdır	9	34.6
Uygulanması gerekli değildir	4	15.4
<i>Yakından Uzağa İlkesi</i>		
Gerekli değil, çocuk eğitmiyoruz	1	3.8
Öğrenmeyi kolaylaştırır, gereklidir	25	96.2
<i>Somuttan soyuta ilkesi</i>		
İlke, soyuttan somuta diye anlaşılmalıdır	2	7.6
Müfredat programı soyut konulardır	18	69.2
Hem somut, hem soyut konular işleriz	6	23.2
<i>Güncellik ilkesi</i>		
Bütün güncel olayları işlemeliyiz	3	11.5
Coğrafi güncelleri işlemeliyiz	23	88.5
Toplam	26	100.0

Kaynak: Anketlerden elde edilmiştir.

2.b) Öğretim Yöntemiyle İlgileri: Coğrafya öğretmenlerinin, coğrafya eğitimi yöntemleri ile de yakından ilgili olmalı ve bunlar, müfredat programının eğitimi verilirken, *yararlanılması zorunlu yöntemler* olarak benimsenmiş olmalıdırlar. Bu konuda da, öğretmenlerin kimi eksikleri olduğu saptanmıştır.

Örneğin, sürekli *anlatım yöntemi* yerine, *öğrencilerle birlikte derslerin işlenmesi yöntemi*, aslında bütün öğretmenlerce kabulü zorunlu bir yöntem olduğu halde, öğretmenlerin, %76.9'unun yöntemi uyguladığı anlaşılmaktadır (Tablo 7'yi inceleyiniz).

Tablo 7. Coğrafya Öğretmenlerinin *coğrafya eğitimi yöntemleri* ile ilgileri

Öğretmelerin Görüşleri	Öğretmen sayısı	%'si
<i>Anlatım yöntemi</i>		
Öğrencilerle birlikte dersi işleriz	20	76.9
Dersi öğrencilere işletiyorum	4	15.2
İstekli öğrencilere dersi işletirim	2	7.9
<i>Soru-cevap yöntemi</i>		
Yazılı sınavlarda uygulam	1	3.8
Hem yazılı hem de sözlüde uygulam	2	7.6
Ders konularını işlerken uygulam	19	73.0
Bunların üçü de doğrudur	4	15.6
<i>Problem Çözme Yöntemi</i>		
Öğrencilerde akıl yürütme gücünü geliştirir	17	65.3
Böyle bir şey okumadım	9	34.7
<i>Gösteri yöntemi</i>		
Yazı tahtasına şekil çizerek uygulanır	6	23.0
Resim-foto göstererek uygulanır	1	3.8
Ders kitabı kullanarak uygulanır	5	19.2
Tepegöz projektörü vb. ile uygulanır	14	54.0
Toplam	26	100.0

Kaynak: Anketlerden elde edilmiştir.

Özel öğretim yöntemleri, daha doğru bir ifadeyle *coğrafya eğitimi ilkeleri* ile *coğrafya eğitimi yöntemleri* (coğrafya öğretimi yöntemleri de denir) konusunda, **coğrafya öğretmeni adaylarımızın geçmişte eksik yetiştirildikleri** anlaşılmaktadır. Ankete konu olan bir kısım meslektaşlarımızın; bunlardan haberdar olmayışları, bir kısmının da eksik cevaplar vermeleri, bu tür konular ve uygulanış esaslarının, üniversite eğitimi yıllarında yeterince söz konusu edilmediklerini göstermektedir. Zaten, tablo 8 de, bunu açıkça kanıtlar niteliktedir (Tablo 8'inceleyiniz). Çünkü, üniversitelerimizde uzun yıllar; *ilmi derinliğine ve genişliğine öğrenmiş olanlar, yani çok şey bilenler, çok iyi birer öğretmen olurlar* gibi, **temelsiz ve eğitim mantığı dışı bir görüşten hareketle, hep çok şey öğretme çabası içinde olunmuştur**. Ne yazık ki, 1982'de Eğitim Fakülteleri kurulana ve **özel öğretim yöntemleri** derslerinin, bu fakültelerde *zorunlu dersler* durumuna getirilmesine dek, bu eğitim mantığı dışı görüş, öğretmen adayı yetiştirmeye de egemendi. O zamana dek, eğitim bilimciler hariç, hiç

kimse, üniversitede öğretilenlerin ne kadarının, hangi ilkeler, yöntemler ve teknikler esas alınarak ortaöğretimde öğretilirse yararlı olur diye düşünmedi. İşte esasa ilişkin bu yanlışlık, tam olarak Eğitim Fakültelerinde bile giderilemediğine göre, öncelikle araştırmacı yetiştirme görevini üstlenen Fen-Edebiyat fakültelerinde yerleştirilmesi, yakın bir gelecekte bile olanak dışıdır diyebiliriz.

Tablo 8. Coğrafya Öğretmenlerinin İlke ve Yöntemler Eğitimi ile İlgileri

Öğretmelerin Görüşleri	Öğretmen sayısı	%'si
Üniversitede bunları görmedik	3	11.5
Bize bir kısmı öğretildi	17	65.3
Bize hepsi öğretildi	6	23.2

Kaynak: Anket sonuçlarından elde edilmiştir.

3. Erzurum Liselerinde Coğrafya Eğitimine Yönelik Teknolojik Donanım:

Daha baştan da ifade edildiği üzere bu anketler, Erzurum İl merkezi Büyükşehir Belediyesi yönetim sınırları dahilinde uygulanmış olup, Türkiye'nin tarihi en eski kentlerinden biri ve aynı zamanda da bir üniversite kenti olan Erzurum'da, *liselerin teknolojik donanımı* açısından, *hiçbir eksiğinin bulunmayışı*, gibi bir sonucun ortaya çıkması beklenirdi. Ancak bu konuda, *klasik ve olmazsa olmaz ders gereçlerimiz* arasında yer alan, *harita eksiği* bile söz konusudur.

Haritalar konusunda, belki en sevindiricisi, her okulumuzda *Türkiye fizikî haritası eksikliği bulunmayışı* olmakla birlikte, kimi harita türlerinde %70'e yaklaşan eksikler saptanmıştır. Özellikle *Amerika haritaları ile Büyük ölçekli ders küreleri* bakımından sorun, gözle görülür bir düzeydedir (Tablo 9'u inceleyiniz).

Tablo 9. Her okulda en az birer adet bulunması gereken haritaların sayısı (onaltı lise)

Harita türü	Mevcut sayı	%'si
Asya fizikî	14	87.5
Asya siyasî	11	68.7
Afrika fizikî	14	87.5
Afrika siyasî	12	75.0
Avrupa fizikî	11	68.7
Avrupa siyasî	9	56.2
Okyanusya fizikî	6	37.5
Okyanusya siyasî	5	31.2
K.Amerika fizikî	5	31.2
K.Amerika siyasî	5	31.2
G.Amerika fizikî	5	31.2
G.Amerika siyasî	5	31.2
Türkiye fizikî	16	100.0
Türkiye idarî	14	87.5
Dünya fizikî	14	87.5
Dünya siyasî	13	81.2
Büyük ders küresi	12	75.0
Küçük ders küresi	15	93.7

Kaynak: Anket sonuçlarından elde edilmiştir.

Anket uygulanan 16 lisede, *haritalar ve küre eksikliği* dışında, gerekli olan araçların hemen hepsi bulunmaktadır. hatta, önemli bir ders aracı olan *tepegöz projektörü* açısından söz konusu liselerde, *fazla araçlar* bile saptanmıştır (Tablo 10'u inceleyiniz). Ayrıca dikkat çekici bir diğer husus da, *ders araç-gereci eksik liselerimizin kimi coğrafya öğretmenlerinin*, bu konuda *kusurlu ve ilgisiz oldukları* anlaşılmaktadır. Çünkü, beş okul müdürü (toplamın %19'u), *Bu konuda tahsisatımız yok* gibi gerçek dışı bir mazeret ileri sürerken; 26 coğrafya öğretmeninden sekizinin; *sonuç alamayacağı* düşüncesiyle, bu konuda hiçbir girişimde bulunmadığı ortaya çıkmıştır (Tablo 10'u inceleyiniz).

Ülkemizin pek çok okulunda olduğu gibi, anket uygulanan **16 liseden hiçbirinde coğrafya eğitimi dershanesi bulunmadığı** anlaşılmıştır (Tablo 12'yi inceleyiniz). Oysa, tarihi eski liselerimizde örneğin *kimya laboratuvarı mekânı* gibi **coğrafya dershanesi** mekânı da düşünülmüştür.

Örneğin, Trabzon Lisesi ve Erzurum Lisesi gibi. Ne yazık ki, eski ilköğretmen okullarımızda bile *sosyal bilgiler* sınıfı ya da dershanesi adıyla mevcut olan bu iç ünitelerin bulunmayışı, *eğitim ve öğretim yapılarını planlayanların bu konudaki yetersizliklerini açıkça gözler önüne serer.*

Bu eksikliklerden de kolayca anlaşılacağı üzere, anket uygulanan liselerde *coğrafya eğitimi araç ve gereçlerinin korunacağı bir yerin olmayışı*, temel sorunlar arasında yer alır.

Tablo 10. Okullarımızın Teknolojik Araçlar Donanım Durumu (on altı lise)

Araç türü	Sayısı	%'si
Tepegöz projektörü	16	100.0
Dia (Slayt) projektörü	3	18.7
Episkop projektörü	2	12.5
TV	10	62.5
Bilgisayar	7	43.7
Kamera	2	12.5
Fotoğraf makinesi	4	25.0
Barometre	4	25.0
Termometre	6	37.5
Kabartma harita	8	50.0

Kaynak: Anket sonuçlarından elde edilmiştir.

Tablo 11. Ders Araç-gereçleri eksik olan okullarda öğretmenlerin aldığı önlemler

Alınan önlemler	Öğretmen sayısı	%'si
Hiçbir şey yapmadım, çünkü var	9	34.6
Yönetim, gerekli olmadığını söyledi	2	7.6
Okul müdürü, <i>tahsisat yok</i> dedi	5	19.2
Sonuç alamayacağımı düşündüm	8	30.7
Cevap vermeyen	2	7.6

Kaynak: Anket sonuçlarından elde edilmiştir.

Tablo 12. Okullarda *coğrafya dershanesi* bulunmayışı karşısında öğretmenlerin girişimleri

Öğretmen görüşleri	Sayısı	%'si
Öğretmenler kurulunda gündeme getirdim	6	23.0
Okul müdürüyle sözlü görüştüm	10	38.4
Hiç birini yapmadım	8	30.2
Cevapsız	2	7.6

Kaynak: Anket sonuçlarından elde edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler:

Erzurum liselerinde görevli coğrafya öğretmenlerinin kimi profil özellikleri ve bu okullarda coğrafya eğitimine yönelik teknolojik donanım konulu ve anket sonuçlarına dayalı çalışmamızda; varılan başlıca sonuçlar, sorunlar ve çözüm yolları, şöyle özetlenebilir:

• Anket formu soruları 30 dolayında olmakla birlikte, *Erzurum Büyükşehir Belediyesi* yönetim sınırları dahilindeki 16 lisede görev yapan, 26 coğrafya öğretmenine uygulanmış olup, *denek sayısı azlığı* nedeniyle, ulaşılan sonuçların *güvenirlilik ve geçerlik* payları yüksek olmayabilir.

• Bu tür araştırmalarda, *denek sayısı fazla tutulsa bile, deneklerin araştırmacıya vereceği cevapların doğruluğu ölçüsünde* doğru yargılar ortaya konulabilecektir.

• Öğretmenlerin bir kısmının, **Coğrafya Terimler Sözlüğü ve atlası** bulunmayışı, yine mazereti olmayan bir eksikliklerdir. Her coğrafya öğretmeni, mutlaka bu tür seçeneği bulunmayan kaynaklara sahip olmalıdır.

• Coğrafya öğretmenlerinin bir kısmı, **coğrafya eğitimi ilkeleri ve yöntemleri** konularını, yeterince bilmiyor ve dolayısıyla da uygulayamıyor demektir. Bu sorun, üniversite eğitiminde eksik kalmakta olup, ancak 1982 sonrası Eğitim Fakülteleri'nde bir çözüme kavuşturulmuştur. Coğrafya öğretmenlerinin bu önemli eksiği, **hizmet-içi kurslar** açılarak, mutlaka giderilmelidir.

• Okullarımız, amaca uygun bir coğrafya dersi yapmak için gerekli araçlarla donatılmıştır. Bu sevindirici duruma karşın, hiçbir okulumuzda **coğrafya eğitimi dershanesi bulunmayışı**, mazereti olmayan bir ihmal örneğidir. Sorumluluk, hem okullarımızı planlayanlara, hem de yönetenlere

aittir. Çünkü bu konuda, coğrafya öğretmenlerimizin, hemen hemen üzerine düşen her şeyi yaptıkları anlaşılmaktadır.

• Liselerin coğrafya eğitimi ile ilgili köklü sorunlarından biri de, mevcut **ders araç ve gereçlerini muhafaza edecek uygun bir mekânın oluşturulmamış olması** sorunudur. Her okul yönetiminin, dershanelerden birini, *coğrafya eğitimi dershanesi* durumuna getirmesi, okulda dersane azalmasına yol açmaz. Örneğin, haftada 30 saat coğrafya dersi bulunan bir okulda bu dersleri coğrafya eğitimi dershanesinde toplamak demek, diğer dershanelerde haftada 30 saat ders saati açılması demektir. Bu saatlere, örneğin matematik, felsefe ve edebiyat gibi... aydınlık ortamlar isteyen dersler konulabilir.

Başka bir ifadeyle; *Ne yapalım, çok isterdim ama, okulumuz kalabalık; yer yok; mazeretini ileri sürmek, eğitim ve öğretim ilkelerini bilmemek anlamına gelir.*

KAYNAKÇA

- Alim, M.,-Doğanay, S., 2002, *Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı I.Sınıf Öğrencilerinin Profilleri ile Akademik Başarılarının Karşılaştırılması*. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:8, Erzurum.
- Alim, M., 2003, Dokuzuncu Sınıf Coğrafya Öğretim Programının Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- Büyükkaragöz, S.- Çivi, C., 1994, Genel Öğretim Metodları. Atlas Kitabevi Konya.
- Doğanay, H,-Zaman, S, 2001 *K.K.E.F Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı'na Yönelik Öğrenci Tercihlerinin On Yıllık Seyri*. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:7, Erzurum.
- Doğanay, H,-Zaman, S, 2002, *Orta Öğretim Coğrafya Eğitiminde Hedefler-Stratejiler ve Amaçlar*. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:8 Erzurum.
- Doğanay, H,-Zaman,S,-Alim, M.,2001, *Orta Öğretim Coğrafya Öğretiminde Klasik Ders Materyali ve Coğrafya Öğretmenlerinin Bunlardan Yararlanma Sıklığı*. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:6, Erzurum.

- Doğanay, H., 2002, Coğrafya Öğretim Yöntemleri. Aktif Yayınevi, Erzurum.
- Doğanay, H., 2002, Coğrafya'ya Giriş. 7. baskı, Aktif Yayınları, İstanbul.
- Girgin, M,-vd., 2001, *Coğrafya Öğretiminde Atlaslar*. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:6, Erzurum.
- İzbırak, R., 1992, Coğrafya Terimleri Sözlüğü. Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen Kitapları Dizisi: 157, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Küçükahmet, L., 1998, Öğretim İlke ve Yöntemleri. Genişletilmiş 9.baskı, Alkım yayınları, İstanbul.
- Öngör, S., 1975, Coğrafya Terimleri Sözlüğü: Açıklamalı, Fransızca-Almanca-İngilizce-İtalyanca-İspanyolca Karşılıklarıyla. M.E.B, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Öngör, S., 1980, Coğrafya Terimleri Sözlüğü. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Erzurum Liselerinde Görevli Coğrafya Öğretmenlerinin Kimi Profil Özellikleri ve
Bu Okullarda Coğrafya Eğitimine Yönelik Teknolojik Donanım